

Työneuvoston lausunto TN 1389-03(10/03)

Työneuvoston lausunto vuosilomalain (272/1973) 7 §:n 4 momentin tulkinnasta. Annettu Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestön SAK ry:n pyynnöstä 9. päivänä kesäkuuta 2003.

Lausuntopyyntö

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry on pyytänyt työneuvostolta lausuntoa vuosilomalain 7 §:n 4 momentissa tarkoitettua lomanmääräytymisvuoden palkkaa koskevasta tulkintakysymyksestä.

Lausuntopyynnössä todetaan, että lihanjalostusalan yritys X Oy:n osa-aikaisten ja tuntipalkkaisten työntekijöiden A:n ja B:n oikeus vuosilomaan määräytyy vuosilomalain 3 §:n 3 momentin 2. virkkeen mukaan. Näin heidän lomapalkkansa määräytymisestä on säädetty lain 7 §:n 4 momentissa. Sen mukaan kummallekin on yli vuoden jatkuneen työsuhteen perusteella maksettava lomapalkkana yksitoista prosenttia ”lomakautta edeltävän lomanmääräytymisvuoden aikana maksetusta tai maksettavaksi erääntyneestä palkasta lukuun ottamatta hätätyöstä ja lain tai sopimuksen mukaisesta ylityöstä peruspalkan lisäksi maksettavaa korotusta.”

Osapuolet ovat eri mieltä siitä, onko lomanmääräytymisvuoden palkkaan sisällytettävä vain työssäoloajan palkka vai myös muu palkkana maksettava vastike. Konkreettisesti kysymys on sairausajan palkkojen sisällyttämisestä prosenttikorvauksen perusteena olevaan lomanmääräytymisvuoden 1.4.2001 - 31.3.2002 palkkaan.

Työnantajapuoli on tulkinnut säännöstä niin, että sairausajan palkkaa ei tullut ottaa huomioon prosenttikorvauksen perusteena olevaa palkkaa määriteltäessä. Keskimääräistä päiväpalkkaa laskettaessa vain ”työssä olon ajalta maksettu tai maksettavaksi erääntynyt” palkka otetaan huomioon. Tämä rajausta on nimenomaisesti kirjattu vuosilomalain 7 §:n 3 momenttiin, ja työnantaja on sisällyttänyt sen analogisesti myös nyt kysymyksessä olevaan 4 momenttiin.

Työntekijäpuolen mielestä sairausajan palkka tuli ottaa huomioon prosenttikorvausta laskettaessa. Työntekijäpuoli on tukeutunut vuosilomalain 7 §:n 4 momentin sanamuotoon ja vastakohtapäätelmään: Lomapalkan laskenta keskimääräisen päiväpalkan perusteella ja prosenttikorvauksena ovat itsenäisiä järjestelmiä. Ne perustuvat eri säännöksiin, joita on tulkittava sanamuodon mukaisesti. Keskimääräisen päiväpalkan laskentaan perustuvaa sääntöä ei siten voida analogisesti soveltaa prosenttikorvauksen perusteena olevan lomanmääräytymisvuoden palkan laskentaan.

Valinta analogiapäätelmän tai vastakohtapäätelmän välillä edellyttää perehtymistä aikaisempaan oikeuskäytäntöön ja lainsäädäntöhistoriaan. Tältä osin SAK ry toteaa seuraavan.

Työnantajapuolen tulkinta voidaan tukea lähinnä työneuvoston lausuntoon nro 1173-85. Lausunto koski vuosilomalain 9 §:n tulkintaa. Tämä säännös koskee prosenttiperusteista lomakorvausta työsuhteen jatkuessa, ja sitä on sittemmin kynnyn osalta kahteenkin kertaan muutettu.

Lain 3 §:n kartuntasäännöstä tarkistettiin vuonna 1986 niin, että 35 työtuntia lomanmääräytymiskaudessa kartuttaa vuosiloman pituutta samoin kuin 14 työpäivää; näin karttuvalta vuosilomalta maksettava palkka määriteltiin 7 §:n 4 momentissa prosenttiperusteiseksi (227/1986). Lähtökohtana on ilmeisesti pidetty lain 9 §:n 1 momenttiin sisällytettyä

lomanmääräytymisvuoden palkan laskentasääntöä (ks. myös 10 §:n 4 momentti), vaikka valmistelutöissä ei tähän seikkaan kiinnitettykään erikseen huomiota (HE 105/1985).

Työneuvosto totesi mainitussa lausunnossaan, ettei vuoden 1973 vuosilomalain esitöissä ole perusteltu sitä, mitä tarkoitetaan edellisen lomanmääräytymisvuoden aikana maksetulla tai maksettavaksi erääntyneellä palkalla. Lausunnossa todettiin niin ikään, että edeltävään, 3 momenttiin sisältyvä rajaus ”työssäolon ajalta maksettu tai maksettavaksi erääntynyt palkka” merkitsee sanamuotonsa mukaan, ettei mm. sairausajan palkkaa tai vuosilomapalkkaa oteta huomioon keskimääräistä päiväpalkkaa laskettaessa, mutta toisaalta näitä päiviä ei huomioida myöskään jakajassa. Myöskään arkipyhäkorvaus samoin kuin lomaltapaluuraha eivät ole työssäolon ajalta maksettua palkkaa.

SAK ry toteaa, että työneuvosto perustaa analogisen soveltamisen Kaarlo Sarkon esittämään vuosilomalain 9 §:n tulkintaan, jonka mukaan ”lomanmääräytymisvuoden ansio lasketaan noudattaen soveltuvien osien vuosilomalain 7 §:n säännöstä keskimääräisen päiväpalkan laskemisesta.” Tätä laskusääntöä hän ei kuitenkaan ole erikseen perustellut.

Sarkon tulkinnan voidaan otaksua juontuvan vuoden 1960 vuosilomalaista, jonka 10 §:ssä säädettiin lomakorvauksesta työsuhteen jatkuessa ja 11 §:n 4 momentissa lomakorvauksesta työsuhteen päättyessä. Kumpaankin momenttiin sisältyi viittaussäännös, jonka mukaan prosenttikorvauksen perusteena oleva palkka ”lasketaan noudattaen soveltuvien osien 8 §:n 2 ja 3 momentin säännöksiä”.

Tässä yhteydessä merkityksellinen on 8 §:n 2 momentti, jossa asetettiin keskimääräisen päiväpalkan laskentaa koskeva perussääntö. Sen mukaan lomanmääräytymisvuoden ansion perusteella laskettu keskimääräinen päiväpalkka saadaan

”sitä, että lomanmääräytymisvuonna työssäolon ajalta työntekijälle maksettu tai maksettavaksi erääntynyt palkka, hätätyöstä ja lain tai sopimuksen mukaisesta ylityöstä peruspalkan lisäksi maksettavaa korotusta lukuun ottamatta, jaetaan niiden päivien lukumäärällä, joina työntekijä lomanmääräytymisvuonna on ollut työssä”.

Tämä säännös on siirretty vuoden 1973 vuosilomalain 7 §:n 3 momentiksi – ylitöiden huomioimista koskevin täydennyksin ja muutoin vain sanontaa hien. Sen sijaan tämän lain lomakorvausta työsuhteen jatkuessa ja sen päättyessä koskeviin säännöksiin (9 §:n 1 momentti ja 10 §:n 4 momentti) ei vuoden 1960 vuosilomalain mukaista viittaussäännöstä sisällytetty.

Vuoden 1960 vuosilomalain säädöshistoria antaa jotain valaistusta siihen kysymykseen, poikkeako keskimääräisen päiväpalkan laskentasääntö prosenttiperusteisen lomakorvauksen ja sittemmin myös lomapalkan laskentasäännöstä. Lainvalmisteluasiakirjoihin tukeutuen valmisteluhistoria voidaan tiivistää seuraavasti.

Vuoden 1959 vuosilomakomitea (KM 1959:3) ehdotti, että kun palkan perusteena on muu kuin vähintään viikon kalenterijakso (käytännössä tuntipalkka), vuosilomapalkka määräytyy prosenttikorvauksena niin, että puolentoista päivän lomaan oikeutetulle se on 6 % ja kahden päivän lomaan oikeutetulle 8 % lomanmääräytymisvuoden ansiosta. Näihin prosenttimääriin komitea päätyi sillä perusteella, että vuodessa on keskimäärin 300 työpäivää. Näin puolentoista päivän kartunnan mukaan 18 työpäivän eli kolmen viikon loma on 6 prosenttia ja kahden päivän kartunnan mukaan 24 työpäivän eli neljän viikon loma on 8 prosenttia vuotuisesta työajasta.

Komitea ehdotti myös tarkennuksia lomanmääräytymisvuoden ansion laskentaan.

Ensinnäkin

”lomanmääräytymisvuoden ansioon sisältyvää edellä mainittua varsinaista palkkaa laskettaessa on ehdotuksen mukaan otettava huomioon työssäolon ajalta saatu ansio mukaan luettuna hätätyöstä tai lain tai sopimuksen mukaisesta ylityöstä tuleva peruspalkka, mutta ei sen sijaan tällaisesta työstä maksettavaa korotusta. Sairaus- tai muulta poissaoloajalta mahdollisesti suoritettua palkkaa ei olisi otettava mukaan ansion tähän osaan, joka siis määräytyy vain työssäolon perusteella” (KM 1959:3, s. 9).

Toisaalta työssäolopäivien veroisia poissaolopäiviä ei komitean mielestä voinut jättää huomiotta lomapalkan laskennassa. Komitea esitti, että

”kultakin tällaiselta päivältä lisätään lomanmääräytymisvuoden edellä selostetulla tavalla laskettuun varsinaiseen palkkaan yksi keskimääräinen päiväansio. Tämä ansio saadaan jakamalla varsinainen palkka niiden päivien lukumäärällä, joina työntekijä lomanmääräytymisvuoden aikana on ollut työssä”.

Lisäksi kohtuuttomuuksien estämiseksi ehdotettiin, että jos tällaisia poissaolopäiviä olisi enemmän kuin työpäiviä, poissaolopäivien ansio olisi arvioitava tällaisen työntekijän yleensä saaman ansion mukaisesti (KM 1959:3, s. 9).

Kun hallitus ei kyennyt antamaan esitystä vuoden 1960 valtiopäiville, eduskunta hyväksyi lain eduskunta-aloitteen pohjalta sen sisältöisenä kuin komiteassa vähemmistöksi jääneet Uno Hiironen ja Edvin Salonen mielipiteessään esittivät. Tunti- ja urakkapalkkaisten työntekijöiden lomapalkka määriteltiin siten vuosityöansion perusteella lasketun keskimääräisen päiväpalkan pohjalta. Se saatiin, kun ”lomanmääräytymisvuoden aikana työntekijälle maksettu tai maksettavaksi erääntynyt palkka, ylityöstä maksettua korotusta lukuun ottamatta, jaetaan työntekijän työpäivien lukumäärällä” (8 §:n 2 mom., Ask 299/1960).

Pian kuitenkin havaittiin, että eduskunnan lakialoitteen pohjalta hyväksymään ja hallituksen esitykseen istuttamaan tekstiin jäi puutteellisia ja ristiriitaisia säännöksiä. Hallitus antoikin esityksen niiden paikkaamisesta (HE 45/1960), ja eduskunta hyväksyi sen – yhtä tässä yhteydessä merkityksetöntä poikkeusta lukuun ottamatta (305/1960).

Merkittävää on, että kaikki kolme jo mainittua vuoden 1960 vuosilomalain säännöstä ovat edellä kerrotuin tavoin ”paikattuja”: 8 §:n 2 momenttiin lisättiin sanat ”työssä olon ajalta” ja kumpaankin vuosilomakorvausta koskevaan säännökseen (10 § ja 11 §:n 4 momentti liitettiin prosenttikorvauksen perusteena olevan palkan laskentaa koskeva viittaussäännös lain 8 §:n 2 (ja 3) momenttiin.

Vuoden 1960 vuosilomalain prosenttiperusteista lomakorvausta koskevien säännösten tulkinta on siten selvästi yhdenmukaistettu tunti- ja kuukausipalkkaisten työntekijöiden lomapalkan laskusäännön kanssa. Lain säännöksistä seuraa, ettei mm. sairausajan palkkaa oteta huomioon lomanmääräytymisvuoden palkkaa laskettaessa: ei jaettavassa, mutta ei myöskään jakajassa sillä tavoin kuin vuoden 1959 vuosilomakomitean enemmistö ehdotti.

Vuoden 1973 laki ja siihen johtanut hallituksen esitys (HE 14/1973) rakentui perusteluja myöten olennaisilta osin työmarkkinoiden keskusjärjestöjen ehdotukseen (vuosilomatoimikunta 10.2.1972) ja sen taustamuistioissa esitettyihin perusteluihin. Lain esitöistä ei ilmene, miksi lomakorvausta

koskevien vuoden 1960 vuosilomalain 10 §:n ja 11 §:n 4 momentin mukaiset viittaussäännökset jätettiin sisällyttämättä samaa asiaa koskeviin uusiin säännöksiin (272/1973, 9 §:n 1 mom. ja 10 §:n 4 mom.).

Hallituksen esitykseen siirtyneissä, vuosilomatoimikunnan esittämissä uuden lain 9 §:n perusteluissa kiinnitettiin huomiota lähinnä siihen epäkohtaan, että vuoden 1960 lain 10 § mahdollisti tulkinnan, jonka mukaan ehdotetun 14 työpäivän täytyminen yhtenä tai vain muutamana kuukautena merkitsisi siirtymistä yksinomaan pääsääntöisen kartunnan piiriin, jolloin tällainen parin tai enintään muutaman päivän loman saava työntekijä joutuisi huomattavasti huonompaan asemaan kuin pelkän lomakorvauksen saava työntekijä. Tämän vuoksi lomapalkkaa ja lomakorvausta koskevia 3 §:ään ja 9 §:ään perustuvia järjestelmiä tuli voida soveltaa ”rinnakkain” niin kuin perusteluissa tarkemmin kuvattiin ja tekstissä täsmennettiin.

Edelleen 9 §:n 1 momentin perusteluissa kiinnitettiin huomiota työssäolopäivien veroisiin päiviin. Edellä mainittu rinnakkain soveltamisen tilanne rajasi kuitenkin käytännössä näiden päivien merkityksen puhtaasti 9 §:ssä tarkoitetun korvausjärjestelmän kannalta siihen, onko työntekijä ollut lomanmääräytymisvuoden aikana työssä yhteensä vähintään neljänätoista päivänä. Lomanmääräytymisvuoden ansioon nämä päivät eivät tekstin mukaan vaikuttaneet, eikä valmistelutöissä asiaan millään tavoin kajottu.

Vain jo kertyneiden lomapäivien korvaamista työsuhteen päättyessä koskeva viittaussäännös siirrettiin vähän tarkennettuna vuoden 1960 lain 11 §:n 3 momentista vuoden 1973 lain 10 §:n 2 momenttiin. Tämä koskee kuitenkin työsuhteen päättymiseen mennessä karttuneilta lomapäiviltä tunti- ja kuukausipalkkaiselle työntekijälle keskimääräisen päiväpalkan mukaan maksettavaa korvausta.

Vuoden 1986 muutokset olivat tärkeitä ennen kaikkea sen vuoksi, että myös muuta kuin päivittäistä osa-aikatyötä tekevät työntekijät pääsevät aiempaa suuremmassa määrin vuosilomajärjestelmän piiriin sekä loman ansainnan että palkan osalta. Tältä osin on kysymys merkittävästä vuosilomajärjestelmän muutoksesta myös periaatteelliselta kannalta, koska loman ansainta kytkettiin myös kuukausittaisten työtuntien vähimmäis-määrään (35 t), pysyttämällä kuitenkin edelleen neljänätoista päivän kartunta pääsääntönä.

Tästä huolimatta hallituksen esityksessä (HE 105/1985) ei millään tavoin perustella lomanmääräytymisvuoden palkan laskusääntöä, joka tältä osin sellaisenaan toisinnettiin 7 §:n uudessa 4 momentissa sellaisena kuin se oli kirjoitettu lain 9 §:n 1 momenttiin.

Työtuntien kuukausittaista vähimmäismäärää koskeva uusi säännös edellytti myös muutoksen suhteuttamista 3 §:n 5 momenttiin sisältyvän työssäolopäivien veroisten päivien luetteloon. Päädyttiin siihen ratkaisuun, että vain tämän momentin 5 kohdassa tarkoitetut perhevapaat oli otettava huomioon niin, että tällaisista poissaoloista huolimatta loman pituus määräytyy suoraan sovittuun kuukausityötuntimäärään mukaan (227/1986, 3 §:n 6 mom., HE 105/1985). Lisäksi vuosiloman ansaintaperusteen ja lomakorvauksen määrän muuttaminen edellyttivät teknisluonteisia muutoksia 9 §:n 1 momenttiin, 10 §:n 1, 3 ja 4 momenttiin, 12 momenttiin.

SAK ry toteaa lainsäädäntöhistoriasta voitavan päätellä, että ainakin vuoden 1960 vuosilomalain valmisteluista alkaen kysymys vuosilomapalkan ansainnasta on ollut monipuolisesti esillä työmarkkinajärjestöjen keskuudessa että ns. virallisvalmisteluissa, jotka nekin ovat olleet vahvasti työmarkkinapainotteisia. Keskimääräisen päiväpalkan varaan rakentuva järjestelmä eliminoi sekä jaettavasta että jakajasta muut kuin tehdystä työstä maksetut vastikkeet. Lähtökohtaisesti myös

prosenttiperusteinen järjestelmä, joka alkuaan rajoittui poikkeuksellisiin lomakorvaustilanteisiin, tähtää siihen, että korvaus vastaisi määrältään työssäoloajan palkkaa. Tämä ilmenee varsin selvästi vuoden 1960 vuosilomalain valmisteluvaiheista. Se seikka, että vuoden 1973 vuosilomalain poikkeustilanteita koskevista lomakorvaussäännöksistä pyyhittiin viittaukset keskimääräisen päiväpalkan laskentasääntöön ei ole voinut olla työtaturma, vaikka valmistelutöihin ei nimenomaista selitystä ole kirjattukaan. Valmistelutyöt rakentuivat työmarkkinaosapuolten asiantuntemuksen varaan ja luontevana selityksenä tämän seikan sivuuttamiselle on se, että käytännön kannalta kipeimmäksi korjaamista kaipaavaksi kysymykseksi koettiin selkeyttää mahdollisuus siirtyä sekä keskimääräisen päiväpalkan laskentaan että prosenttiperusteiseen korvaukseen saman lomanmääräytymisvuoden aikana. Vuoden 1986 lain muutosten kohdalla on vielä selvemmin ymmärrettävissä, että haluttiin tietoisesti erottaa prosenttiperusteisen vuosilomapalkan laskenta keskimääräiseen päiväpalkkaan perustuvasta laskennasta. Lakia valmisteltaessa on kiinnitetty nimenomaista huomiota siihen, miten työssäolopäivien veroiset päivät tulisi ottaa huomioon 35 viikkotyötunnin ansaintaan perustuvassa järjestelmässä, ja päädytty tässä suhteessa yllä selostettuun ratkaisuun (vain perhevapaat otetaan huomioon). Viimeistään tämä seikka osoittaa, että kysymyksessä on pakettiratkaisu, jonka osana on tarkasteltu sekä jaettavaa (työssä olon ja muulta ajalta kuten sairausajalta maksettu palkka) että jakajaa (työssäolopäivien veroiset päivät) tavoitteena päästä ainakin karkean keskimääräisesti lähelle sitä ansiota, jonka työntekijä saisi, jos hän vuosilomansa sijasta olisikin työssä.

SAK ry katsoo, että työneuvoston tulisi lausunnossaan tulkita vuosilomalain 7 §:n 4 momenttia niin, että lomakautta edeltävän lomanmääräytymisvuoden aikana maksettuna tai maksettavaksi erääntyneenä palkkana on otettava huomioon sekä työssäolon ajalta maksettu palkka että muu palkkana maksettu vastike, mukaan lukien sairausajan palkka.

Asianosaisen kuuleminen

Työneuvosto on varannut X Oy:lle tilaisuuden esittää selvityksensä asiassa. X Oy toteaa seuraavan.

Vuosilomalain 7 §:n 4 momentin lainsäädännöllinen historia ja siten myös sen tulkinta liittyvät vahvasti vuosilomapalkan keskimääräistä päiväpalkkaa ja lomakorvausta koskevien säännösten muokkautumiseen vuosilomalain muutosten myötä.

Nykyisen vuosilomalain (272/1973) 7 §:n 4 momentin määräys on sidoksissa vuosilomalakikomitean mietinnöstä (KM 1959:3), vuoden 1960 aikana voimaantulleesta laista (Ask 199/1960) ja hallituksen esityksestä (HE 45/1960) ilmeneviin keskimääräistä päiväpalkkaa ja vuosilomakorvausta koskeviin lähtökohtiin ja perusteluihin

Vuoden 1959 komiteamietinnön ja siihen liittyvän lakiehdotuksen perusteella ei lakia syntynyt. Tämän vuoksi myöskään komitean mietinnön perusteluissa huomioituilla seikoilla, jotka koskevat ei tehdyn työajan osuutta, ei ole merkitystä nykyisen lain ja sen tulkinnan kannalta. SAK ry on lausuntopyynnössään laajalti käsitellyt juuri em. komiteamietinnön perusteluita, joilla ei ole lausuntopyynnössä tarkoitettuna vuosilomalain 7 §:n 4 momentissa tarkoitettuna lomanmääräytymisvuoden palkan kannalta merkitystä.

Komitean työskentelyyn osallistuneiden jäsenten eriävän mielipiteen pohjalta kansan-edustaja Kalle Matilainen muiden edustajien kanssa teki vuoden 1960 valtiopäivillä lakialoitteen vuosilomalaista, kuten SAK:n lausuntopyyntökirjelmässä on kerrottu. Aloite poikkesi komiteanmietinnöstä mm. siltä osin, että 8 §:n 2 kohta perustui keskimääräiseen loman määräytymisvuoden aikana työntekijälle maksettuun tai maksettavaksi erääntyneeseen päiväpalkkaan. Säännöksestä oli pudotettu pois ”ei tehdyn työajan” palkkaa koskeva osuus sellaisena, kuin se oli esitetty komiteanmietinnössä. Toteutuneen lain 10 §:n lomakorvauksen perustana oli 6 % työntekijän loman määräytymisvuoden ansiosta (KM, s. 18 ja Ask. 199/1960).

Koska näin säädetyssä laissa oli ristiriitaisuuksia, jotka kohdistuivat juuri edellä mainittuihin pykäliin, annettiin samanaikaisesti lain vahvistamisen kanssa esitys sen muuttamisesta. Siinä täydennettiin ja selvennettiin lain 8 §:n 2 momentissa olevia säännöksiä, jonka perusteella työntekijän lomapalkkaa ja loman korvausta lasketaan. Lain 8 §:n 2 momenttia täsmennettiin siten, että palkkaan oli luettava ainoastaan työssäolon ajalta tuleva palkka eikä esim. sairausajan tai loma-ajan palkkaa. Tämän vuoksi lakisäännökseen lisättiin sanat ”työssäolon ajalta”. Vuosiloman korvausta koskeva 10 §:n säännös sidottiin lain 8 §:n 2 ja 3 momenttiin ja tehdyn työajan palkkaan. Perusteluna oli erityisesti, että ansion vuosilomakorvauksessa tuli vastata 8 §:n mukaista lomanmääräytymisvuoden palkkaa (HE 45/1960, s. 1 ja 2 sekä Ask 305/1960).

Vuonna 1971 työmarkkinoiden keskusjärjestöt olivat sopineet työmarkkinoita koskevan työmarkkina- ja talouspoliittisen kokonaisratkaisun yhteydessä aiempaa pidennetystä yleisestä neljän viikon vuosilomasta. Keskusjärjestöjen välisen vuosilomatoimikunnan (10.2.1972, puheenjohtaja prof. Kaarlo Sarkko) ehdotuksen pohjalta annettu hallituksen esitys johti uuden vuosilomalain säätämiseen. Se rakentuu läheisesti vuoden 1960 vuosilomalain pohjalle (Tapani Virkkunen - Mauri Moren, Vuosilomalaki, kuudes painos, 1987, s. 12).

Uuden lain 7 § vastaa vuoden 1960 lain 8 §:ää ja uusi 9 § vanhan lain 10 §:ää. Vuosilomalain 7 §:n 2 momenttiin tulivat kertoimet, joilla 3 momentissa määritelty keskimääräinen päiväpalkka kerrotaan, jotta saadaan selville ansaitun vuosilomapalkan suuruus. Keskimääräisen päiväpalkan perustana oli edelleenkin vanhan säännöksen mukainen työssäolon ajalta maksettu tai maksettavaksi erääntynyt palkka. Uudessa 9 §:ssä todetaan lomakorvauksen olevan kahdeksan ja puoli prosenttia työntekijälle edellisen lomanmääräytymisvuoden aikana maksetusta tai maksettavaksi erääntyneestä palkasta. Tämänkin säännöksen osalta kytkentä vuoden 1960 lain tapaan vuosiloma-palkkaan ja keskimääräisen päiväpalkan käsitteeseen eli uuteen 7 §:n 2 ja 3 momenttiin käy epäsuorasti ilmi esitöistä, jossa uudesta 9 §:stä todetaan:

”Vuosilomalain 10 §:n mukaan on tällaisen työntekijän lomakorvauksen suuruus 6 % vastaavasta ansiosta laskettuna. Koska muiden työntekijöiden lomia on pidennetty puolestatoista päivästä kahteen päivään kuukautta kohti, on lomakorvauksen suuruutta ehdotuksessa muutettu tätä vastaavasti. (HE 14/1973, s.14).

Vastaavalla ansiolla tarkoitetaan tässä vanhan, vuoden 1960 lain 10 §:ssä tarkoitettua ansiota, joka siinä on edellä kerrotulla tavalla kytketty vanhan lain 8 §:n 2 ja 3 momenttiin ja tehdyn työajan palkkaan. Muutos on tehty vain prosenttiin, joka ottaa huomioon pidentyneen loman.

Lain esitöissä ei ole tuotu esille tai mainittu erikseen, että tarkoituksena on ollut muuttaa ”lomanmääräytymisvuoden aikana maksettu tai maksettavaksi erääntynyt palkka” – käsitettä siihen sisältyvän palkan osalta laajentamalla sitä koskemaan myös ei tehdyltä työajalta maksettavaa palkkaa.

Vuoden 1973 hallituksen esityksestä ilmenee, että siinä on otettu huomioon työmarkkinajärjestöjen välisen vuosilomatoimikunnan selvityksissään huomioimat epäkohdat, jotka seuraisivat, jos lomapalkassa huomioitaisiin muualta, kuin tehdyltä työajalta maksettavat palkat (HE 1973:14, s. 10). Siinä on myös todettu, että kertoimia muodostettaessa on huomioitu, että työntekijä saisi lomansa ajalta samansuuruisen palkan, kuin työssä ollessaan.

Lain tulkinnan kannalta ei ole merkitystä sillä, että 9 §:n 1 momentissa ei ole viittausta 7 §:n 2 momenttiin vuoden 1973 laissa.

Lainsäädännön pohjatyön tehneen toimikunnan puheenjohtajana ollut Kaarlo Sarkko on kirjassaan Vuosilomalaki, 3 p., 1980 sivulla 182 todennut vuoden 1973 vuosilomalain 9 §:n 1 tulkinnasta, että: ”Tämä lomanmääräytymisvuoden ansio lasketaan soveltuvin osin vuosilomalain 7 §:n 3 momentin säännöstä keskimääräisen päivämäärän laskemisesta”. Samalla hän viittaa kirjassaan aiemmin esittämiinsä seikkoihin, jossa päivämäärän laskemisessa ei oteta huomioon ”ei työssäolon ajalta” maksettavaa palkkaa.

Työneuvoston lausunnossa 1173-85, johon SAK ry lausuntopyynnössään viittaa, on todettu sama periaate. Vuosilomalain 9 §:n 1 momentin mukaista palkkaa laskettaessa huomioon otetaan vain työssäoloajan ajalta maksettu palkka.

Vuosilomalain lomapäivien ansainnan kannalta vuoden 1986 lakimuutos on merkittävä sillä, kuten SAK ry:n lausuntopyynnössä on mainittu loman ansainta kytkettiin myös kuukausittaisten työtuntien vähimmäismäärään. Muutoksen tarkoituksena oli saattaa vuosiloman ansainnassa ja konkreettisesti annettavan loman osalta kuukausi- ja vuositasolla suurin piirtein saman tuntimäärän työskentelevät työntekijät tasa-arvoiseen asemaan.

Vuoden 1986 lisäykset tai muutokset heijastuivat myös vuosilomapalkkaa ja lomakorvausta koskeviin säännöksiin, koska vuosilomapalkan piiriin tuli nyt uusi ryhmä työn-tekijöitä. Muutokset eivät kuitenkaan ole vaikuttaneet, eikä niillä ole tarkoitettu vaikuttettavan vuoden 1973 vuosilomalain ”lomanmääräytymisvuoden aikana maksettu tai maksettavaksi erääntynyt palkka” – käsitteeseen.

Lomapalkkaa koskevan 7 §:n 4 momentin perusteluissa on maininta, että on haluttu välttää vaikeasti hallittavia palkanlaskentatilanteita ja siten vuosilomapalkka on määritelty prosenttiosuutena ansaitusta palkasta (HE 105/1985, s. 3). Säännökseksi on esitetty suoraan vuoden 1973 lain lomakorvauksen 9 §:n 1 momentissa olevaa sellaisenaan säilytettyä sanamuotoa ”lomanmääräytymisvuoden aikana maksettu tai maksettavaksi erääntynyt palkka”. Lomanmääräytymisvuoden palkan muodostumista ja siihen sisältyviä osia tai laskusääntöä ei ole lainmuutoksen esitöissä tarvinnut enempiä perustella sillä laissa, johon muutokset tulivat, sen perusteet ovat olleet selviä aiemman lainsäädäntöhistorian pohjalta. Vuonna 1986 voimaan tulleen muutoksen esitöissä on lisäksi viitattu vuosilomalaissa tarkoitettuun lomakorvaukseen ja ehdotettu sen nostamista siten, että se paremmin vastaisi vuosilomapalkkaa (HE 105/1985, s. 3).

Mikäli lainmuutoksilla olisi haluttu puuttua niin merkittävään asiaan, kuin lomakorvauksen ja lomapalkan perusteen muutokseen, olisi siitä varmasti esitöissä mainittu ja perusteellisesti myös käsitelty valmisteluun osallistuneiden osapuolten välillä. Hallituksen esityksillä vuosilta 1973 ja 1985 ja niiden perusteella tehdyillä lakimuutoksilla ei ole tarkoitettu muuttaa lomapalkan ja lomakorvauksen perustetta. Lähtökohdaksi on pidetty edellä historialtaan kerrotulla tavalla muodostunutta lomakorvausta. Ainoastaan prosenttiosuuden määrää on muutettu vastaamaan loma-ajan pituutta.

Edellä selostetusta ilmenee, että SAK ry:n lausuntopyynnössä esittämille väitteille siitä, että jo vuonna 1973 ja viimeistään 1986 tehdyillä vuosilomalain muutoksilla olisi tietoisesti haluttu erottaa prosenttiperusteinen vuosilomapalkan laskenta keskimääräisen päiväpalkan laskennasta, ei löydy perusteita.

Vuoden 1986 muutosten jälkeisestä oikeuskirjallisuudestakaan ei ilmene, että tuolloin olisi haluttu muuttaa prosenttiperusteisen vuosilomapalkan laskentaa (7 §:n 4 momentti) keskimääräisen päiväpalkan laskennasta, päinvastoin kuin SAK ry:n lausuntopyynnössä on väitetty. Teoksessa Kaarlo Sarkko - Pirkko K. Koskinen, Vuosilomalaki, 5 p., 1989 (s. 157-161 ja 167-169) kohdassa, joka käsittelee vuosilomalain 7 §:n määräyksiä sekä (s. 180-185) kohdassa, jossa on arvioitu vuosilomalain 9 §:ää, lähdetään tehdyn työajan ansiosta, jossa ei ole otettu huomioon ”ei tehdyltä työajalta” maksettua palkkaa.

Kirjassa Mauri Moren, Vuosilomalaki, 8 p, 1992 (s. 67-84) on käsitelty vuosilomalain 7 §:ää ja (s. 118-125) vuosilomalain 9 §:ää. Näissäkään kohdissa ei ole tuotu esille SAK ry:n lausuntopyynnössä väittämiä seikkoja.

Työneuvoston lausunnosta 1173-85 ilmenevä periaate on ollut noudatettavissa vuoden 1986 jälkeisissä vuosilomalain tulkinnoissa, kuten X Oy:ssä on meneteltykin.

A:n ja B:n vuosilomalain 7 §:n 4 momentin mukaisen prosenttikorvauksen perusteena olevaan lomanmääräytymisvuoden 1.4.2001 - 31.3.2002 aikana maksettuun tai maksettavaksi erääntyneeseen palkkaan ei tule sisällyttää sairausajan palkkoja.

Vuosilomalakiin vuonna 1986 tulleiden muutosten tulkinta käytännössä ja oikeuskirjallisuudessa on täytynyt olla SAK ry:n tiedossa viimeistään kirjojen julkistamisen jälkeen lähes 20 vuoden ajan. Työelämässä on ollut vuosittain tuhansittain tilanteita, joissa vuosilomalain 7 §:n 4 momentin ja 9 §:n 1 momentin mukaista palkkaa on maksettu. Tämän vuoksi X Oy:tä ihmetyttää, että vasta tässä vaiheessa SAK ry pyytää lain tarkoituksen ja vakiintuneen tulkinnan vastaista lausuntoa.

X Oy:n näkemyksen mukaan työneuvoston ei tule tulkita vuosilomalain 7 §:n 4 momenttia niin kuin SAK ry on lausuntopyynnössään vaatinut, vaan kuten oikeuskirjallisuudessa ja aiemmassa työneuvoston lausunnossa on tulkittu siten, että lomakautta edeltävänä lomanmääräytymisvuotena maksettuna tai maksettavaksi erääntyneenä palkkana otetaan huomioon vain työssäolon ajalta maksettu palkka eikä muuna palkkana maksettua vastiketta, joihin myös sairausajan palkka kuuluu.

X Oy toteaa, että sen esittämä tulkinta vastaa myös lain ratiota, joka on esitetty hallituksen esityksissä ja tarkoittaa, että työntekijä saisi lomansa ajalta saman suuruisen palkan kuin työssä ollessaankin ja että lomakorvaus vastaa loma-ajan palkkaa.

Edellä esitetyn perusteella työneuvosto esittää lausuntonaan seuraavan.

TYÖNEUVOSTON LAUSUNTO

1. Lähtökohtia

Vuosilomalain 7 §:n 4 momentin mukaan ”--- vuosilomapalkka on kahdeksan ja puoli prosenttia hänelle lomakautta edeltävän lomanmääräytymisvuoden aikana maksetusta tai maksettavaksi erääntyneestä palkasta lukuun ottamatta hätätyöstä ja lain tai sopimuksen mukaisesta ylityöstä peruspalkan lisäksi maksettavaa korotusta”. SAK ry on pyytänyt työneuvostolta lausuntoa säännöksen tulkinnasta ja todennut omana kantanaan, että lomakautta edeltävän lomanmääräytymisvuoden aikana maksettuna tai maksettavaksi erääntyneenä palkkana on otettava huomioon sekä työssäolon ajalta maksettu palkka että muu palkkana maksettu vastike sairausajan palkka mukaan lukien. Lausuntopyyntö pohjautuu konkreettiseen yksittäistapaukseen, jossa on syntynyt erimielisyys X Oy:n kahden työntekijän sairausajan palkkojen lukemisesta lomanmääräytymisvuoden 1.4.2001 – 31.3.2002 palkkaan. X Oy katsoo, että vuosilomalain 7 §:n 4 momenttia on tulkittava niin, että edeltävän lomanmääräytymisvuoden aikana maksettuna tai maksettavaksi erääntyneenä palkkana otetaan huomioon vain työssäolon ajalta maksettu palkka eikä muuna palkkana, kuten sairausajan palkkana maksettua vastiketta.

Lausunnon kohteena on siis kysymys siitä, otetaanko vuosilomalain 7 §:n 4 momentissa tarkoitettua vuosilomapalkkaa laskettaessa huomioon vain työssäoloajalta maksettu tai maksettavaksi erääntynyt palkka.

2. Arviointia

Vuosilomalain 7 §:n 4 momenttia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 105/1985) todetaan seuraavaa: ”Hallitus ehdottaa vaikeasti hallittavien palkkalaskentatilanteiden välttämiseksi, että alle 14 työpäivää työskentelevien osa-aikaisten työntekijöiden vuosilomapalkka olisi työsuhteen kestoajaan suhteutettu prosenttiosuus ansaitusta palkasta.” Hallituksen esityksessä ei ole tarkasteltu, luetaanko lomanmääräytymisvuoden aikana maksettuna tai maksettavaksi erääntyneeseen palkkaan vain työssäoloajalta maksettu tai maksettavaksi erääntynyt palkka vai mahdollisesti myös palkka, joka on maksettu työntekijälle, vaikkei hän ole tehnyt työtä. Hallituksen esittämä ja lakiin tullut säännös on kuitenkin nyt puheena olevalta osin samansisältöinen kuin lain 9 §:n 1 momentin säännös lomapalkan sijasta maksettavan lomakorvauksen laskemisesta. Lausuntopyyntöä tarkoitettuun kysymykseen saadaan siten johtoa myös viimeksi mainitun säännöksen tulkinnasta.

Työneuvosto ei ole aikaisemmassa käytännössään joutunut tarkastelemaan vuosilomalain 7 §:n 4 momenttia. Työneuvosto on kuitenkin vuonna 1985 antanut lausunnon edellä jo mainitun vuosilomalain 9 §:n 1 momentin tulkinnasta (TN 1173-85). Työneuvosto päätyi siihen, että vaikka 9 §:n 1 momentissa puhutaan vain ”edellisen lomanmääräytymisvuoden aikana maksetusta tai maksettavaksi erääntyneestä palkasta”, säännöstä on tulkittava noudattaen soveltuvin osin 7 §:n 3 momentin säännöstä keskimääräisen päiväpalkan laskemisesta. Tuon säännöksen mukaan päiväpalkan laskennan lähtökohtana on loman-määräytymisvuonna työssäoloajalta maksettu palkka. Siten työneuvosto katsoi, että myös lain 9 §:n mukaista lomakorvausta laskettaessa otetaan huomioon vain työssäolon ajalta maksettu palkka eikä esimerkiksi sairausajan palkkaa.

Työneuvoston mielestä painavat syyt puhuvat sen puolesta, että vuosilomalain 7 §:n 4 momenttia tulkitaan samalla tavoin kuin sen esikuvana ollutta lain 9 §:n 1 momenttia, jota puolestaan on työneuvoston käsityksen mukaan vakiintuneesti tulkittu samalla tavoin kuin lain 7 §:n 3 momenttia näiden säännösten vähäisestä sanonnallisesta erosta huolimatta. Viimeksi mainitussa säännöksessä on ollut tarpeen mainita erikseen työssäoloaika lähinnä siksi, että säännöksen mukaisessa keskimääräisen päivämäärän laskennassa käytetään vastaavasti jakajana vain lomanmääräytymisvuonna tehtyjä työpäiviä. Koska vuosiloma-palkka lasketaan vuosilomalain 7 §:n 4 momentin mukaan eri tavoin, siinä ei ole ollut tarpeen mainita työssäoloajan käsitettä. Sanamuotojen eroista ei siten voida tehdä sellaista vastakohtaispäätelmää, että vuosilomalain 7 §:n 4 momentissa olisi tarkoitettu palkalla muutakin kuin työssäolon ajalta maksettua tai maksettavaksi erääntynyttä palkkaa.

Lausuntopyynnössä ja X Oy:n selvityksessä on tehty laajasti selkoa vuosilomalain edellä kosketeltujen säännösten kehitystaustasta. Työneuvoston mielestä lainvalmistelutoista ei voida tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä nyt esillä olevan kysymyksen ratkaisemiseksi. Työneuvosto kuitenkin katsoo esitetyn selvityksen puoltavan käsitystä, jonka mukaan lomapalkan perusteena olevan palkan on tarkoitettu määräytyvän lain 7 §:n 4 momentin mukaan samalla tavoin kuin 7 §:n 3 momentissa ja 9 §:n 1 momentissa on säädetty. Vuosilomalain nykyistä 7 §:n 4 momenttia säädettäessä on lisäksi ollut tiedossa työneuvoston vuonna 1985 antama lausunto vuosilomalain 9 §:n 1 momentin tulkinnasta. Kun 7 §:n 4 momentin säännös on puheena olevalta osin samansisältöinen, säännösten erilaista tulkintaa ei voida tästäkään syystä pitää perusteltuna.

Työneuvosto katsoo edellä esitetyn perusteella, että lausuntopyynnössä tarkoitettussa tapauksessa vuosilomapalkkaa laskettaessa on tullut ottaa huomioon lomanmääräytymisvuonna työssäoloajalta maksettu ja maksettavaksi erääntynyt palkka, johon ei ole kuulunut laskea sairausajalta maksettua palkkaa.

3. Sovelletut lainkohdat

Vuosilomalaki (272/1973) 7 § 4 momentti.